

Rozbor jazykového nařízení ze dne 3. února 1926 čís. 17. Sb. zák. a nař.

Dr. Emil Sobota.

(Pokrač.)

Vztah, který má míti exponent státní moci, fungující v daném případě, k tomuto území, záleží v tom, že se jeho působnost vztahuje na soudní okres s uvedenou jazykovou menšinou (čl. 18 nař.), ať tak, že jeho obvod působnosti se kryje s tímto soudním okresem, či zahrnuje okresů více, z nichž v některých jest taková menšina (čl. 36 a násl.). Anebo konečně vztahuje se jen na část okresu kvalifikovaného jako menšinový, po př. na několik fragmentů soudních okresů, z nichž některé jsou jako takové kvalifikovány (čl. 41 nař.).

a d c). Ale vedle tohoto všeobecného vztahu mezi dotyčným exponentem státní moci a menšinovým územím musí tu býti ještě speciální vztah projednávané záležitosti k němu. Vztah záleží v tom, že soud, úřad nebo orgán věc projednává na základě toho, že se jeho působnost vztahuje na ten který okres, a že okres ten je kvalifikován. To znamená, že podle obecných předpisů o příslušnosti jest onen soud, úřad či orgán pro tuto záležitost místně příslušný; že záležitost podle zásad o místní příslušnosti, platných pro řízení v daném případě, tkví svými kořeny v okresu tom (čl. 18 b nař.).

Jestliže však prorogací nebo delegací (čl. 42 nař.) záležitost dostane se před jiný soud, úřad či orgán, nežli kam podle obecných zásad procesních místně patří, platí pro její projednání po jazykové stránce zásady platné pro tento jiný soud, úřad či orgán.

10. (Účinky ochrany menšinových jazyků: na úřadování soudů, úřadů a orgánů republiky.)

Z úkonů úřadování, které byly zde výtčeny v odstavci 5., podléhají za podmínek uvedených v odstavci 9. následující úkony určitým výjimkám ze zásady úřadování jazykem státním, oficiálním:

I. a) Soudy, úřady a orgány republiky jsou oprávněny a povinny přijímati od příslušníků jazyka menšinového podání, i když jsou učiněna v jazyku jich menšiny (čl. 19. nař.). Podací značka je však vždy ve státním jazyku, rovněž přetisk kolku (čl. 33.).

Přílohy a doklady k důkazu neb jinému úřednímu účelu lze k podání přikládati i jsou-li učiněny v jazyku, který jest v okresu jazykem menšinovým. Za takových okolností bylo by tedy theore-

ticky možné na př. k podání polskému přiložiti doklady německé, k německému maďarské. Prakticky to zatím možné není, protože v žádném ze soudních okresů republiky nevyskytuje se dvě či více kvalifikovaných menšin (čl. 20. nař.).

b) Stejně zásady platí, činí-li se podání protokolárně. Je-li však určeno ku příslušnému vyřízení pro soud, úřad neb orgán, který není oprávněn přijímati podání v jiném nežli jazyku státním, oficiálním, sepíše soud, úřad či orgán protokolující — šetře jinak jazykového práva strany — podání v jazyku tomto. Má-li býti podání předmětem samostatného vyřízení několika soudů, úřadů či orgánů, z nichž některé jsou, jiné pak nejsou oprávněny přijímati podání v řeči menšinové, sepíše se jazykem státním a vedle toho také jazykem dotyčné menšiny (čl. 22. nař.).

c) Se stranami, obviněnými nebo jinými účastníky, jednají-li ve svém menšinovém jazyku, jest soud, úřad či orgán oprávněn i povinnen i se své strany v této řeči jednati a jejich výpovědi v ní zapisovati do jednacího protokolu. Jestliže účastníci jsou různého — před soudem, úřadem či orgánem přípustného — jazyka, zapisují se jejich výpovědi v řeči, ve které se staly. Zápis sám vede se v jazyku státním, oficiálním. Leč u soudů a úřadů (ne tedy i orgánů), jichž působnost vztahuje se na jediný soudní okres,⁸⁾ v němž alespoň dvě třetiny státních občanů okres obývajících jsou příslušníky téhož menšinového jazyka (okres dvojnásob kvalifikovaný) a v záležitostech, jichž se účastní jen příslušníci tohoto jazyka, lze vésti celý jednací protokol, ba i činiti záznamy ve spisech, jen v tomto jazyku (čl. 37.).

d) Podání uvedené ad a) vyřizují se nejen ve státní, nýbrž i v řeči menšiny. Nepředchází-li podání strany a je-li soudu, úřadu či orgánu známo, že strana je příslušníkem jazyka menšiny, vydá se jí i vyřízení ex offo též v řeči její, menšinové. U soudů a úřadů dvojnásob kvalifikovaných (čl. 37.) vyřizují se podání — vyjma ta, jež mají v zápětí zápis do veřejných knih — i záležitosti ex offo zahájené příslušníkům jazyka menšinového toliko v jejich řeči.

P o z n á m k a: Veřejný žalobce je povinen vznésti obžalobu (návrh na potrestání) proti obviněnému, který jest příslušníkem ja-

⁸⁾ Únorové nařízení zavádí tuto a další výjimky ve prospěch jednojazyčnosti v jazyku menšinovém na základě zmocnění, daného nařizovací mocí v odstavci 3, § 2 jaz. zákona. Příliš úzkostlivě nařízení ulpělo na požadavku, aby výjimka byla omezena na soudy a úřady, jichž obvod vztahuje se na jediný soudní okres (resp. soudy a úřady jim bezprostředně nadřízené). Zákon měl nepochybně v úmyslu připustiti tyto výjimky pro soudy a úřady I. a II. instance vůbec (tedy i když obvodem úřadu I. instance jest více okresů soudních). To vyplývá z toho, že na tomto jediném místě zákon nemluví o okrese soudním, nýbrž o okrese vůbec. (Nezapomeňme, že jazykový zákon byl ústavodárcem osnován v očekávání, že co nejdříve nastane unifikace správních a soudních okresů; viz důvod. zpráva, tisk č. 2442, str. 4.)

zyka menšiny, též v tomto jazyku. Stejně budtež jím činěny i ostatní návrhy a prohlášení, jichž se dostává přímo účastníkům (čl. 23. nař. podle § 2 odst. 4 jaz. zák.). Soud prohlásí v tomto případě obviněnému ústně obžalobu, své nálezy a usnesení, jakož i případně poučení v jeho jazyku. O písemných vyhotoveních jejich platí zásada ad c) vyslovená o vyřízeních.

Také zde vyskytuje se (čl. 39. nař.) pro oblast okresů dvojnásob kvalifikovaných další výjimka ve prospěch jednojazyčnosti v řeči menšiny; ovšem, jelikož obvody státních zastupitelstev přesahují vždy rozsah soudních okresů a vzhledem k tomu, jak (viz shora) nařízení vykládá § 2 odst. 3 jazykového zákona (jediný okres soudní), bude tato další výjimka míti význam jen pro jazykovou praxi funkcionářů stát. zastupitelstev.

Soukromá žaloba se strany exponentů státní moci jménem republiky podaná bude sepsána vždy v jazyku státním, oficiálním (čl. 49. nař.).

e) Byla-li žádost o ověření nebo vidimaci opisu přednesena v jazyku menšinovém, příslušná doložka zní v jazyku státním a dotyčném menšinovém (čl. 32.).

f) Úřední pečeť soudů a úřadů, již jest podle platných předpisů opatřiti písemností vyhotovené v jazyku státním, oficiálním a menšinovém (nebo jen menšinovém) vytiskne se — je-li nezbytnou součástí vyřízení pro stranu — v obou jazycích, při čemž státní jazyk bude na prvním místě (čl. 33. a 40. nař.).

Orgánové (a contr. soudy a úřady), vztahuje-li se jejich působnost na kvalifikovaný okres, užívají pro věci sepsané v jazyku této menšiny pečeti v jazyku státním a menšinovém. Úřední pečeti jen v jazyku menšiny vyplněné nemají dovoleno užívatí (čl. 50. nařízení).

g) Tiskopisy pro rejstříky, záznamy, seznamy a obaly vnitroúřední se pořizují a vyplňují ovšem vždy v jazyku státním, oficiálním. Použije-li se tiskopisu pro vyřízení stranám neb jiným účastníkům, platí o nich totéž, co o jazykové úpravě vyřízení vůbec. Vyplnění označení příjemce na doručných spisech, obálkách a doručných listech, vydaných soudy a úřady, jichž působnost se vztahuje na jediný, dvojnásob kvalifikovaný soudní okres, lze stranám menšinovým také jen v jejich řeči (čl. 37 e).

Pro jazykovou úpravu záznamů, knih a pod., jež strany samy jsou podle platných předpisů o veřejných dávkách povinny vésti k účelům finanční správy, platí zásady tohoto nařízení o vyřizování.

Jazyková úprava tiskopisů pro veřejné knihy jest v okresích kvalifikovaných i dvojnásob kvalifikovaných dvojjazyčná, se zněním ve státním jazyku na prvním místě (čl. 26.). O tom, v jakém jazyku se činí zápisy do těchto knih, viz dále.

h) Byl-li podán návrh na zápis do veřejných knih či rejstříků v jazyku státním, oficiálním, vykoná se zápis jen v tomto jazyku,

byť bylo o něm vyrozuměti i účastníky menšinového jazyka. Byl-li podán v jazyku menšiny od příslušníka jazyka této menšiny, vykoná se dvojjazyčně, v jazyku státním na prvním místě (čl. 27., 30. nařízení).

Zápisy z úřední moci vykonají se v jazyku státním, leč by ze spisů bylo patrné, aneb jinak soudu či úřadu známo, že účastníci jsou příslušníky jazyka menšiny. Tu pak se zápis vykoná v jazyku menšiny.

Doložka na listinách o vykonaném zápisu napíše se v řeči, v níž stal se zápis (čl. 29. nař.).

Výpisy z veřejných knih a rejstříků zachovávají jazyk jednotlivých zápisů. Nadpis a konečná doložka píše se v jazyku státním nebo — když bylo oň žádáno příslušníkem jazyka menšiny a jsou tu i ostatní náležitosti — státním a menšinovým.

Tyto jazykové zásady vedení veřejných knih a rejstříků platí i pro soudní okresy dvojnásob kvalifikované. V oblasti těchto institucí neplatí tedy žádná výjimka ve prospěch jednojazyčnosti v řeči menšiny.

II. a) Praktické zkoušky odborné (čl. 69. nař. odst. 2.) mohou na žádost kandidátovu býti vykonány částečně též jazykem některé národní menšiny, jež se vyskytuje v obvodu, pro který je zkušební komise zřízena.

b) Státní matriční úřady jsou povinny příslušníkům jazyka menšin za ostatních podmínek vystaviti všechny doslovné výpisy a jiné potvrzení též v menšinovém jazyku žádosti. Výpisy doslovné jsou v řeči zápisu. Nadpis a konečná doložka píše se v jazyku státním, resp. státním a menšinovém. O vedení matrik těch platí, co o úřadování státních úřadů vůbec.

Církevní úřady matriční mohou vésti matriky svým jazykem, i když je to jazyk menšinový. Žádá-li strana o zápis v jazyku státním, musí se jí vyhověti. Výpisy nedoslovné a nadpisy výpisů doslovných píše tyto úřady v řeči státní jen na požádání. Psáti výpisy v řeči menšinové, která není řečí jejich, nemají povinnosti (čl. 55.).

c) Schvalovací doložky ke stanovám spolků, společností a pod. píše se v jazyku, v němž slušelo by vyříditi příslušnou žádost. Nikdy však není přípustno psáti doložku jenom v jazyku menšiny (čl. 51.).

d) Cestovní pasy a legitimace, určené pro cizinu, za ostatních podmínek ochrany menšinové, vydávají se v jazyku státním a menšinovém.

e) Pro jazykovou praxi četnictva platí — pokud jde o ohled na jazyky menšinové — zásady o úřadování státních úřadů (čl. 48. odst. 2. nař.). Pro ústní služební styk tohoto odvětví státní správy s obyvatelstvem jest — jak uvidíme dále — uplatněna zásada naprosté volnosti jazykové.

f) Pro jazykovou praxi celních úřadů platí předpisy o úřadování vůbec. Je-li však sídlo těchto úřadů v cizině, rozhodují o jazyku úřadování předpisy platné pro nejbližší tuzemský soudní okres (čl. 43. nař.).

Vysvědčení a úřední osvědčení vydávají se pro příslušníky menšinové za ostatních podmínek dvojjazyčně jen, jsou-li určeny pro vnitrozemí. Jsou-li určeny pro cizí úřady, tedy jen v jazyku státním (čl. 58. nař.). — Výjimku ve prospěch jazyků cizích států viz dále.

11. (Účinky ochrany menšinových jazyků: na vyhlášky soudů, úřadů a orgánů a jejich zevní označení.)

Vyhlášky, jež vydá soud, úřad nebo orgán v okrese kvalifikovaném jako menšinový pro obvod tohoto okresu, buďtež vždy v jazyku státním a menšinovém. Vztahuje-li se působnost soudu, úřadu neb orgánu na okres menšinový vedle okresů, které nejsou menšinové, vydávají se v této dvojjazyčné úpravě vyhlášky jen pro okres menšinový (čl. 35. nař.).

Jazyková úprava projektů technických, plánů, rozpočtů atd., jež mají býti veřejně vyloženy neb býti předmětem komisionálního řízení v různých okresech (čl. 36. odst. 3. nař.), jakož i konkursů na nadační místa a podobných soutěží (čl. 54.) řídí se předpisy o vyhláškách.

Zevní označení soudů, úřadů a úředních místností orgánů, jakož i jednotlivých úřadoven řídí se místem, kde budova jest. Je-li v okrese, kde jest kvalifikovaná nář. menšina, budou označeny na předním místě v jazyku státním a kromě toho i v jazyku menšiny (čl. 34.). Viděli jsme, že v čl. 1. l. nařízení, při výpočtu funkcí státního jazyka, byla řeč o »označení budov a úřadoven vně i uvnitř«. Mluví-li nyní článek 34., stanově výjimky z výlučného užívání státního jazyka při úkonech tohoto druhu, o zevním označení soudů, úřadů i úředních místností orgánů, možno usuzovati, že vnitřní označení — pokud právě neide o označení jednotlivých úřadoven uvnitř budov — chce nařízení z těchto výjimek vyloučiti.

Což se nezdá býti správné. Neboť jaz. zákon v posl. odstavci § 2, jenž tímto článkem má býti proveden, myslil patrně na označení vnějšího významu (tedy na př. i orientační nápisy uvnitř budov, mimo označení úřadoven, platící pro obecnostvo), a nikoli pouze na označení zevně umístěná.

12. (Účinky ochrany menšinových jazyků: na ostatní funkce exponentů státní moci.)

Hodnota papírových platidel na rubu vyznačuje se podle potřeby též jazyky, jimiž mluví menšiny (čl. 13. odst. 2. nař.). Pokud jde o bankovky a státovky, dlužno vytknouti, že nařízení hodně oklestilo výjimku, kterou § 1 č. 2. zákona zde učinil ze zása-

dy státního, oficielního jazyka. Neboť zákon, přikazuje, že hlavní tekst státovek a bankovek musí býti v jazyku státním, připustil jiné jazyky pro tekst vedlejší, jímž nemusí býti ovšem jen označení hodnoty platidla. Kromě toho zákon neomezoval tyto výjimky jen na jazyky menšin republiky, nýbrž připustil je pro kteroukoli řeč vedle jazyka státního, oficielního vůbec.

Pro správu osvětových institucí menšinových, podřízených úřadům státním oněch resortů, na něž se únorové nařízení vztahuje, má toto nařízení (čl. 44.) jen formální výhradu ze zásady státního, oficielního jazyka, stanovíc o nich, že se po stránce jazykové řídí tím, co ustanoveno pro obor, v němž nejvyšší správu a dozor vykonává ministerstvo školství a nár. osvěty.

b) Výjimky ze zásady státního, oficielního jazyka, dané z ohledu na jazykovou volnost vůbec.

13. (Jsou to výjimky neomezené toliko na jazyky menšinové.)

Sem patří:

a) Státní ústavy a podniky vedou korespondenci se stranami, potřebnou k jich provozu po stránce odborné a obchodní a vydávají své publikace — kdykoli to jest nezbytně nutno — ve kterékoli řeči jiné nežli v jazyku státním, oficielním. Při osobním styku s osobami neznalými jazyka československého používá se jejich jazyka mateřského, po případě jiného, jímž lze se dorozuměti. Vyhlášky a pokyny písemné v této sféře, určené pro vnitřní potřebu těchto ústavů a podniků, vydávají se podle potřeby v jakémkoli jiném nežli v jazyku státním (čl. 12. odst. 3.—5. nař.). Ovšem dlužno míti na zřeteli, že tato pravidla vztahují se jen na ony státní podniky a ústavy, které jsou podřízeny ministerstvům, na něž se nařízení vztahuje.

b) Četnictvo v ústním služebním styku s obyvatelstvem může užívati jazyka, ve kterém se může dorozuměti (čl. 48. nař.). Tedy zejména i jazyků, jichž příslušníci nežijí v republice nebo jen ve množství ne dosti kvalifikovaném. Použije-li četnictvo jazyků menšinových, není vázáno na podmínky jinak platné (tedy na př. může jich užití mimo území kvalifikované za menšinové, ve styku s příslušníky jiného jazyka než dotyčného menšinového atd.).

c) S úřady cizích mocností v území státním i mimo ně, kde přímé dopisování jest přípustné, v zásadě sice mají exponenti státní moci dopisovati v jazyku státním. Soudy, úřady a orgány jsou však za předpokladu vzájemnosti povinny přijímati dopis cizích úřadů i v jazyku těchto, neb v jazyku diplomatickém.

d) Cestovní pasy, legitimace, vysvědčení a jiná osvědčení určená pro cizinu vydávají se v zásadě jazykem státním. To však nevyklučuje užívání jazyka francouzského, po případě jazyka jiného

státu, podle platných smluv nebo dohod mezinárodních (čl. 58. odst. 1., věta poslední).

14. (Umístění textu a výklad vyřízení v různých jazycích.) Při vícejazyčných projevech exponentů státní moci text ve státním jazyku jest vždy na prvním místě. (Pro vyřízení viz o tom nař. čl. 25. věta první, pro veřejné knihy čl. 26., odst. 1., pro doložky čl. 32., pro úřední pečetě čl. 33. odst. 2. a čl. 50, pro vyhlášky čl. 35., zevní označení 34.)

Bylo-li vydáno vyřízení jazykem státním a menšinovým a je-li mezi oběma texty nesouhlas, rozhodným jest — pokud se nesjedná úřední opravou souhlas mezi oběma texty — znění v jazyku státním. Je-li takový nesouhlas mezi dvěma texty v jazycích menšinových a není-li textu v jazyku československém, dlužno hledati výklad — pokud se nesjedná souhlas úřední opravou — srovnáním obou sporných textů (čl. 53. nař.).

Ač nařízení o tom ničeho nestanoví, není pochyby, že podobným způsobem dlužno postupovati též, nestliže řeč jinojazyčných textů není jazykem menšinovým ve smyslu nařízení. Jde-li ovšem o oblast styků mezistátních, budou tyto zásady výkladu platiti pouze v případě nedostatku jiných zásad mezinárodně smluvených.

15. (Jazyková způsobilost státních zaměstnanců a orgánů.)

I. Povinnost úředníků a zřízců státních a úředníků a zřízců státních podniků uměti československy, byla vyslovena již v jazykovém zákoně (§ 1, odst. poslední). Podrobnější předpisy o této povinnosti vyhradil zákon moci nařizovací.

Únorové nařízení — provádějíc pro obor ministerstev, na něž se vztahuje, blíže toto ustanovení, vyžaduje na příště (čl. 60—63 nař.) pro ustanovení a připuštění k jakékoli službě u soudů, úřadů a ústavů republiky »úplnou znalost státního jazyka tak, že uchazeč je s to, aby samostatně i ve věci správně úřad nebo službu konal a se stranami jednal«. Také odborným soudcem-laikem a přísedícím soudu může zpravidla býti jmenován jen, kdo vyhovuje této podmínce. Také znalcem třeba stanovití především osobu, znalou státního jazyka. Teprve není-li osoby toho oboru, může býti sáhnuto i k osobám jiným a jednati s nimi za úlev, které se poskytují svědkům z důvodu usnadnění úředního styku (čl. 8, odst. 6. nař.). Toliko zvláště kvalifikované a potřebné síly, znají-li státní oficielní jazyk aspoň částečně a zavázali-li se písemně, že do roka prokáží znalost úplnou, mohou s povolením ministra býti přijaty prozatímně, a to jen v oborech, kde je nedostatek úplně jazykově kvalifikovaných, odborně vzdělaných sil, kde výkon služby ani styk se stranami tím neutrpí. Ze závažných důvodů tato lhůta může býti prodloužena ještě o půl roku. Neprokáží-li pak dodatečně ve lhůtě, že si úplnou znalost osvojily, bude jejich zatímní služební poměr rozvázán. Uchazeč může býti

zatímně přijat jen s touto výslovnou výhradou, již dlužno pojmouti do jmenovací (ustanovovací) listiny.

Znalost státního jazyka se prokazuje vysvědčením o odborných studiích, vykonaných na učilišti s vyučovacím jazykem státním, či vysvědčením o praktické odborné zkoušce, předepsané pro dotyčné služební odvětví, ve státním jazyku, či konečně vysvědčením o zvláštní zkoušce jazykové. Zásadní předpisy o této zkoušce (ustanovení komise, předmět a rozvrh, rozhodování, možnost opakování) obsahuje čl. 63 nař. Podrobnější ustanovení vydává každý jednotlivý ústřední úřad pro svůj obor.

Soudcové, úředníci a jiní zaměstnanci již ustanovení musejí prokázati — pokud se tak již dříve nestalo — stejnou znalost státního jazyka do 6 měsíců ode dne účinnosti nařízení. — Podobná znalost státního jazyka ukládá se také »orgánům«. Nařízení zná v jisté minimální míře pro zaměstnance již ustanovené důvody zproštění průkazu znalosti státního jazyka (čl. 64, odst. 4.). Důsledky nedostatku průkazu znalosti státního jazyka jsou upraveny v čl. 66.

II. Potřebná znalost jazyků menšiny v zajištěna jest v únorovém nařízení tím, že se státní správě ukládá, aby v menšinových okresích soudních, jakož i u soudů a okresů vyšší instance ustanovila podle potřeby také soudce, úředníky a jiné zaměstnance, jakož i orgány, kteří vykážou způsobilost úřadovati a jednati se stranami také v jazyku této menšiny (čl. 68 nař.).

Srovnáváme-li způsob, kterým únorové nařízení provedlo poslední odstavec § 1 jaz. zákona, s tímto zákonným místem, vidíme, že ze zákona nelze vyvoditi příkaz pro nařizovací moc, aby zavedla absolutní všeobecnou znalost státního jazyka pro úředníky a zřízení státu, resp. státních podniků, jak ji v nařízení vidíme uskutečněnu. Naproti tomu zase ale nelze tvrditi, že by nařízení octlo se v rozporu se zákonem, jakmile v té míře znalost stát. jazyka vyžaduje. Zákon pouze v zásadě se vyslovil o povinnosti těchto zaměstnanců uměti československy, a určití míru této povinnosti zanechal nařizovací moci.

Jiná je otázka, zda nařízení má opory v zákoně, zavádí-li ve stejné míře absolutní povinnost orgánů uměti státní jazyk. (Viz čl. 67, slova: úplná znalost, a odvolání na čl. 64 nař.). Není pochyby, že jazykový zákon předpokládá jistý stupeň znalosti státního jazyka u všech orgánů, jestliže stanoví zásadu, že orgánové úřadují v jazyku tom. Naproti tomu, dává v citovaném odstavci zmocnění nařizovací moci, aby volně ustanovila stupeň této povinné znalosti u úředníků a zřízců státu a státních podniků, ne však též u orgánů, zavazuje ji tím, aby při orgánech omezila se jen na požadavek účelné míry této znalosti, nezbytné k řádnému výkonu úřadování ve státní, oficiální řeči.

III. Únorové jazykové nařízení v oblasti místní samosprávy.

16. (Základní rys postavení jazyků v oblasti místní samosprávy. Činitelé, fungující v této oblasti.)

Posice jazyka československého v oboru místní samosprávy nevyplývá z jeho povahy jazyka státního, oficiálního. (Viz § 3 jazyk. zák.) Rovněž postavení jazyků menšinových je tu určeno s jistými odchylkami oproti jejich posici v oblasti působnosti nositeli státní moci republiky.

Únorové nařízení, užívajíc i v této oblasti pro jazyk československý termínu »jazyka státního«, není proto v tomto bodě přesné a jest i teoreticky pochybené. To ovšem nemá významu praktického proto, že vzhledem ke zmocnění, danému jí v § 8, odst. 1. zákona, nařizovací moc má v určování posice jazyka československého ruku zcela volnou, takže jest prakticky bezvýznamno, vyvozuje-li kromě toho ony praeponderance, jimiž československou řeč v této oblasti vybavuje, vedle toho ještě z postavení jeho jako jazyka státního.

Místní samosprávou jest dnes u nás rozuměti především místní obce, dále samosprávné okresy v Čechách (silniční okresy na Moravě a ve Slezsku). Příslušné předpisy upravují užívání jazyka jak pro úřady těchto samosprávných celků, tak pro jejich zastupitelské sbory (obecní rady, zastupitelstva, okresní zastupitelstva a výbory, okresní správní komise). Města s vlastním statutem vykonávají svými magistráty agendy jednak správy státní, jednak samosprávy. Podobně i městské notářské úřady a obecní i obvodní notáři na Slovensku a v Podk. Rusi. Tito orgánové tedy, pokud vykonávají úkoly státní administrativy, řídí se (hořejšími) předpisy o orgánech republiky. Pokud úřadují v oblasti samosprávné, platí o nich pravidla doleji uvedená. Bývalá zemská samospráva je suspendována a její orgánové, zemské (správní) výbory (komise), upravují si pro své úřadování jazykovou otázku vlastním usnesením, jež schvaluje ministr vnitra v dohodě se zúčastněnými ministry (čl. 88).

Zastupitelskými sbory, mimo svrchu vytčenou oblast místní samosprávy, jsou ještě i župní a okresní výbory a župní zastupitelstva, po př. zemské župní svazy, zřízené podle zákona o župním zřízení. O těch však únorové nařízení nestanoví (viz čl. 90, vedle toho však vl. nariadenie č. 27/1924 Sb. z. a n.).

17. (Jazyk československý v oblasti místní samosprávy.)

Jazyk československý projevuje se v oblasti místní samosprávy jakožto a) jazyk jednací, b) jazyk podání a vyřízení u samosprávných úřadů, c) jazyk ústního jednání samosprávného úřadu se stranami, d) jazyk jednání ve sborech zastupitelských, e) jazyk, v němž se orgánové místní samosprávy obracejí na orgány republiky, a f) jazyk vyhlášek, zevních označení a razítek. V dalším výkladu jed-

notlivých funkcí tohoto jazyka dlužno míti na paměti, že co zde řečeno o obcích, platí obdobně též pro okresní zastupitelstva a okresní výbory (okresní správní komise) a silniční výbory (na Moravě a ve Slezsku). Pokud jest pro právní posici určitého jazyka rozhodným jistě procento nebo celkový počet obyvatelstva, přihlíží se při výpočtu jeho u okresních zastupitelstev a okresních výborů (okresních správních komisí) a silničních výborů k počtu obyvatelstva okresu (čl. 87 nař.). Osady, které mají vlastní zastupitelstvo, dlužno pokládati za celek a jest při nich analogicky užití pravidel o obcích (čl. 70, odst. posl.).

Ad a). Jazyk jednací.

Každá obec má svůj jednací jazyk. Jednácím jazykem rozumí se v oblasti samosprávy něco podobného, jako v oblasti správy státní rozumíme jazykem státním, oficiálním. Tedy zvláště jazyk, jímž samosprávný orgán zásadně — pokud výjimky v nařízení neustavují nic jiného — úřaduje.

Tento jednací jazyk určuje obecní zastupitelstvo vlastníím usnesením (čl. 70 nař.). Usnesení obecního zastupitelstva o jednácím jazyku musí se do 8 dnů oznámiti dohlédacímu státnímu úřadu. Usnesení, jež by odporovalo předpisům únorového nařízení, bylo by neplatné.

Ale jazyk československý musí býti vždy jednací řečí v oněch obcích, v nichž jest aspoň 50 procent státních příslušníků tohoto jazyka, a dále v oněch, v nichž byl ustanoven jednácím jazykem některý jazyk menšinový, jehož příslušníků v obci obývá méně nežli příslušníků jazyka československého. V obcích, v nichž není žádné jazykové menšiny státních občanů, která by činila aspoň 20 proc., jest jednácím jazykem vždy jazyk československý (čl. 70, odst. 1.).

Ad b). Jazyk podání a vyřízení u samosprávných úřadů.

Obce mají povinnost přijímati podání sepsaná v československé řeči, aniž by mohly zkoumati, zda podatel jest příslušníkem jazyka československého či nikoliv (čl. 71, odst. 1.). Naproti tomu však příslušníci čs. jazyka nemají povinnosti činit před samosprávnými úřady podání pouze v této řeči. Vyřizovati podání taková má obec právo ve svém jazyku jednácím. Je-li jazyk podání též jednácím jazykem obce, má obec dokonce povinnost vyřídití je v jazyku tomto (čl. 72, odst. 1.).

Avšak obec, v níž jest ustanoven obecní neb obvodní notář, anebo v jejímž zastupitelstvu je členem aspoň jeden příslušník československého jazyka, jakož i obec, v níž obývá aspoň 20 procent státních příslušníků čs. jazyka, musí podání československá vyřizovati vždy československy. Rovněž obce, čítající nejméně 3000 obyvatelů, mají-li úřední sílu znalou jazyka československého, musejí vyřizovati československá podání v československé řeči (čl. 72,

odst. 2.). Opatřiti se takovými úředními silami mají obce této velikosti povinnost do tří let ode dne, kdy únorové nařízení nabylo účinnosti.

Domovské listy a legitimace pro pohraniční styk musí býti vůbec vždy, a vysvědčení nemajetnosti vždy na žádost strany vydány také s textem československým, a to na prvním místě, i když tento jazyk není jednacím jazykem obce (čl. 72, odst. 3.).

S československým podáním, jež musí obec přijati — po případě musí-li je v této řeči i vyříditi — jest naložiti, nemá-li obec povinnost míti úřední síly znalé čs. jazyka, takto: Jestliže nezná čl. jazyk ani starosta, jeho náměstek, aniž který člen zastupitelstva, a nemůže-li obec opatřiti si překlad jeho ani od jiné hodnověrné osoby, musí podání nejdéle do 24 hodin zaslati nejbližší nadřízenému úřadu státní správy, jenž co nejrychleji, dle možnosti do 2 dnů, obci překlad opatří. Shledá-li však úřad, že obci nebylo nemožností poříditi překlad vlastními silami, může překlad odepřít. V každém případě obec musí nahraditi úřadu skutečné náklady (čl. 74 nař.).

Ad c). Jazyk ústního jednání samosprávného úřadu se stranami.

Obec má si počínati při ústním jednání se stranami stejně, jako při přijímání a vyřizování československých podání (čl. 77 nař.).

Ad d). Jazyk, v němž se orgánové místní samosprávy obracejí na exponenty státní moci republiky.

Obec pokládá se v poměru k soudům, úřadům, podnikům, ústavům a orgánům republiky — co do jazykových pravidel — za stranu, a to za příslušníka toho jazyka, který jest jejím jazykem jednacím. Má-li více jednacích jazyků, tedy je rozhodným onen, který v příslušném usnesení obecního zastupitelstva, jímž se o jednacím jazyku rozhodlo, byl uveden na místě prvním. Jestliže však mezi více jednacími jazyky jest jedním také jazyk československý, platí obec vždy za příslušníka tohoto jazyka, a musí se na exponenty státní moci republiky obracet jen v jazyku státním, oficiálním (čl. 16, odst. 3. nař., a čl. 78, odst. 1. nař.). Rozumí se, že má-li dojít k použití jazyka jiného nežli státního v tomto styku obce s exponenty státní moci, musí tu býti i ostatní podmínky menšinové ochrany jazykové (čl. 18 nař.).

Ad e). Jazyk jednání ve sborech zastupitelských.

V obecních zastupitelských sborech (zastupitelstvu, radě a komisích) se v zásadě jedná jednacím jazykem obce. Jazyka československého jest však vždy možno užití. Návrhy a podněty v něm učiněné musí se vždy státi předmětem jednání. Při tom nezáleží na tom, kdo je tímto jazykem činí (čl. 79 nař.). Není-li jazyk československý jednacím jazykem obce a mají-li býti návrhy tyto před-

mětem hlasování, nutno je přeložiti do jednacího jazyka. Návrhy učiněné v jazyku jednacím mají býti přeloženy do jazyka československého, požádá-li o to třeba jen jediný člen sboru, v němž se návrh činí (čl. 80, odst. 2. nař.). Aniž by bylo třeba takové žádosti, musí se takto překládati, je-li v obci aspoň 20 proc. státních příslušníků jazyka československého. Jenom když by zúčastnění členové výslovně souhlasili, lze v takovém případě od překladu do čs. jazyka upustit (čl. 80, odst. 1.).

Řízení schůzí obecních zastupitelstev, obecních rad a komisí dějí se jazykem jednacím. Řeční-li člen sboru v jazyku československém, který není jednacím jazykem obce, nebo činí-li v něm návrhy, a není-li obecní starosta jazyka toho znalý, povolá k spouřzení schůze náměstka; není-li ani ten znalý řeči československé, tedy některého člena, po př. úředníka jako zprostředkovatele (čl. 80, odst. 3. nař.).

Protokoly o schůzích nebo poradách sepisují se jazykem jednacím. Když jednacím jazykem není řeč československá, protokolují se návrhy a prohlášení v ní učiněné, je-li v obvodu obce aspoň 20 procent příslušníků československého jazyka, k žádosti navrhovatelově v jazyku přednesu. Je-li procento to menší, musí se přes to protokolovati československé návrhy a projevy v jazyku přednesu, žádá-li o to navrhovatel, a je-li vedle toho v dotyčném zastupitelském sboru nějaký příslušník jazyka československého, nebo jde-li o obec aspoň s 3000 obyvateli, nebo takovou, která má obecního či obvodního notáře (čl. 80, č. 4 nař.).

Ad f). Jazyk obecních vyhlášek, zevních označení a razítek obecních úřadů.

Obecní úřady konají své vyhlášky jednacím jazykem. V obcích, jež mají 20 procent příslušníků jazyka československého, pak v oněch obcích, které mají aspoň 3000 obyvatelů, budiž vyhláška vždy též československá. Při vyhláškách větší důležitosti a všeobecnějšího rázu může úřad státní správy naříditi i v jiných případech, aby k vyhlášce bylo připojeno znění v jazyku československém, dodá však sám text vyhlášky v tomto jazyku. Stejně zásady platí pro vyhlásování ústní. Pro orientační nápisy na silnicích a cestách platí zvláštní zásada, že musí býti vždy v jazyku československém, po př. jsou-li vícejazyčné s jazykem československým vždy na prvním místě (čl. 81, odst. 6.). Tím ovšem nemá býti zasaženo do otázky jazykové úpravy místních tabulek, sloužících k označení obcí a do otázky pojmenování ulic a veřejných míst, o čemž jedná vlád. nařízení č. 324/21 Sb. z. a n. (čl. 81 nař.).

Zevní označení obecních úřadů a úřadoven řídí se týmiž zásadami jako vyhlášky. Budovu, v níž se nalézá obecní úřad, jest vždy označiti (též) v jazyku československém, i když není jazykem

jednacím, a to nápisem stejných rozměrů a stejné úpravy (čl. 82, odst. 1. nař.).

Razítko obce tam, kde v obvodu jejím bydlí aspoň 20 procent příslušníků českoslov. jazyka, nesmí být bez výplně (stejných rozměrů a stejné úpravy) též v jazyku tomto. Avšak i v ostatních obcích, jichž jednacím jazyk je jiný nežli československý, musí se užívatí takového dvoujazyčného razítka na listinách, vyřizeních a vyhláškách, které obec jest povinna vydati i v jazyku československém (čl. 82, odst. 2.).

Jako charakteristický znak postavení jazyka československého v této oblasti dlužno uvést, že tam, kde nařízení zavazuje použití jazyka československého vedle jiných, není — jako tomu bylo v oblasti exponentů státní moci republiky — vyjma ojedinelé případy (čl. 81, odst. 6.) přikázáno, aby text československý byl nutně na prvním místě.

18. (Ostatní jazyky v oblasti místní samosprávy.)

Ostatní jazyky — jejichž postavení v oblasti místní samosprávy vymezuje únorové nařízení vedle postavení jazyka československého — nemusejí nutně býti jen jazyky menšin ve smyslu čl. 14 nař. Analysujeme-li posici těchto jazyků s hlediska týchž funkcí, jako tomu bylo u jazyka československého, dospíváme k tomuto rozboru:

a) Jazyky jednacím.

Svoboda obce určovati si jednacím jazyk vztahuje se ovšem na jazyk kterýkoli, zejména i na jazyky národnostních menšin. Je-li státních příslušníků takového jazyka v obci aspoň 50 procent všech příslušníků státních, je tento jazyk také vždy jednacím jazykem obce (čl. 70).

b) Jazyky podání a vyřízení u samospr. úřadů.

Bydlí-li v obci alespoň 20 procent státních občanů jiného než československého jazyka a není-li tento jazyk zároveň jednacím jazykem obce, jest obec povinna od příslušníků této menšiny přijímatí podání v jejich jazyku učiněná. Na rozdíl od jazyka československého — v němž může činit podání každý, bez ohledu na to, zda jest jeho jazykovým příslušníkem a zda samosprávný orgán, o který jde, má jednacím řeč československou či nikoli — v jazyku jiném, není-li zároveň jednacím jazykem obce, smějí činiti podání pouze příslušníci takových menšin v obci.

Podání učiněná v řeči menšin v obci vyřizují se jazykem jednacím (čl. 70 nař.).

c) Jazyky ústního jednání samosprávných úřadů se stranami.

Obecní úřady nemají povinnosti jednati s příslušníkem jazyka jiného nežli československého neb svého jednacím jazykem jiným nežli jednacím.

d) Jazyky, v nichž se orgánové místní samosprávy obracejí na exponenty státní moci republiky.

Má-li obec jednacím jazykem některý jazyk menšinový (ve smyslu čl. 14 nař.), a nemá-li vedle toho také jazyk československý svým jednacím jazykem, pokládá se ve styku s orgány republiky za příslušníka dotyčné jazykové menšiny, a může se na ně obracetí vedle státního jazyka také v této řeči.

Má-li více menšinových řečí za svůj jednacím jazyk, pokládá se za příslušníka té z nich, která jest jejím jednacím jazykem na prvním místě (čl. 16, odst. 3. nař.).

Má-li jednacím jazykem jinou nežli československou řeč, která však není řečí jazykové menšiny ve smyslu čl. 14 nař., může se obracetí na státní moc v jazyku státním, oficiálním.

e) Jazyky jednání ve sborech zastupitelských.

Odchytkou od zásady, že se jedná v těchto sborech jednacím jazykem, platí výjimka, že v obcích, v nichž podle posledního soupisu lidu obývá alespoň 20 procent stát. příslušníků jazyka, který není ani jazykem československým ani jednacím jazykem obce, jsou příslušníci tohoto jazyka oprávněni užívatí ho ve schůzích a poradách zastupitelských sborů. Návrhy a podněty jimi v něm učiněné musí se státi předmětem jednání (čl. 79, odst. 3. nař.).

Výjimka tato svědčí jen příslušníkům dotyčného jazyka, kdežto výjimky, které platí oproti jednacím jazyku ve prospěch řeči československé, mohou býti i v zastupitelských sborech uplatňovány kýmkoliv.

Návrhy učiněné v jazyku takovém, o nichž se má hlasovati, musejí býti přeloženy do jazyka jednacího a návrhy učiněné v jazyku jednacím, do jazyka tohoto, je-li podle posl. sčítání lidu v obci aspoň 20 procent státních příslušníků jeho jazykové příslušnosti. Od překladu lze upustiti jen tehdy, když všichni zúčastnění členové s tím souhlasí. Schůze se řídí jazykem jednacím (čl. 80, odst. 1.).

Protokoly sepisují se jazykem jednacím. Ale v takto (t. j. 20-procentní menšinou) kvalifikovaných obcích (samospráv. okresích) nutno návrhy a prohlášení, učiněné příslušníky menšiny v jejich jazyku zapsati na žádost navrhovatele do protokolu v jazyku, jímž se staly. (Článek 80, odst. 4.)

Řeční-li neb činí návrhy člen sboru, který jest příslušníkem jazyka jiného než československého a jiného nežli jazyka jednacího v tomto jiném svém jazyku, obecní starosta po př. předseda sboru — ačli není sám mocen jazyka toho — povolá ku spoluřízení schůze náměstka po př. jiného člena sboru neb úředníka (čl. 80, odst. 3.).

f) Jazyky vyhlášek a zevních označení.

V obcích, ve kterých obývá aspoň 20%ní jazyková menšina, jejíž jazyk není ani československý, ani jednacím jazykem obce,

dlužno vyhlášky vydávati také v tomto jazyku menšinovém, a to jak písemné vyhlášky, tak ústní.

Táž zásada platí i o zevním označování samosprávných úřadů a úřadoven.

19. (Ústavy a podniky spravované úřady místní samosprávy.)

Podniky a ústavy, které jsou spravovány obecními orgány, řídí se po jazykové stránce pravidly, platnými pro obecní úřady. V osobním styku s osobami neznalými jazyka, v němž obecní podniky či ústavy vyřizují svoji agendu, má se použití podle možnosti jejich jazyka mateřského, po případě jiného, jímž lze se dorozuměti. Korespondence se stranami, potřebná ku provozu těchto zřízení po stránce obchodní či odborné, není podrobena předpisům o úřadování (čl. 89 nař.).

20. (O jazykové způsobilosti zaměstnanců a orgánů místní samosprávy.)

Povinnost starosty a jeho náměstků ve městech s vlastním statutem, aby byli úplně mocni státního jazyka (čl. 73, odst. 1. nař.), vyplývá z jejich postavení jako orgánů republiky, a nikoli z jejich postavení v rámci místní samosprávy.

Obce, které podle posledního soupisu lidu mají aspoň 3000 obyvatelů, musejí nejpозději do 4. února 1929 míti podle potřeby služby dostatečný počet úředních sil znalých jazyka československého ve slově i písmě, nejméně však jednu. V obcích s menším počtem obyvatelstva, které však mají povinnost podání došlá v jazyku československém vyřizovati v tomto jazyku, musí býti rovněž postaráno o jazykově nezávadné vyřizování spisů v této řeči.

Vzejde-li spor o to, zde jest nějaká úřední síla znalá jazyka československého či nikoli, rozhodne jej politický úřad II. instance. (Čl. 73 nař.)

Znalost jazyků jiných, nežli československého, v oblasti místní samosprávy, únorové nařízení nezajišťují zvláštním předpisem.

(Pokračování.)